

Madagaszkár

A makik földje

ÍRTA ÉS FÉNYKÉPEZTE: BUZÁS BALÁZS
(balazsbuzas.com)

A világ egyik legszegényebb országát reklámozó képekről baobabfák, mesefigurának tűnő makik, csodaszép vízesések, élénk színű kaméleonok, virágzó orchideák, piros paradicsombékák, élénkzöld gekkók és mosolygó helyiek tekintenek ránk. De vajon mit is rejt a tabuk és szellemek Afrikától elszakadt óriási szigete?

Előző oldalról: Északi fűrgemeki (Lepilemur septentrionalis), Ankarana Nemzeti Park; Koronás maki (Eulemur coronatus), Nagy Tsingy, Ankarana Nemzeti Park
Fent: Jellegzetes halászhajó a Nosy Tanikely Tengeri Rezervátumban

Képek szemben: Halászkok Toamasina partjainál; Nosy Komba pálmafás partja

Földünk negyedik legnagyobb szigetének ügyében különböző természetvédelmi szervezetek már 1989-ben megkongatták a vészharangot, és Madagaszkárt azon országok közé sorolták, ahol azonnal cselekedni kell, különben a sziget sajátos élővilága teljesen eltűnik. Húsz évre előre kidolgoztak egy védelmi tervet, amelynek eredményeképp az akkori négy nemzeti parkot újabb tíz alapítása és a kutatási programok beindítása követte. Épp ideje volt, hiszen az afrikai kontinenstől mintegy 88 millió éve leszakadt sziget, amely egykoron megannyi csodálatos élőlénynek nyújtott otthont, lassan egy hatalmas vörös sivatag lesz. A legnagyobb irtást az 1500-as években megjelent európai hódítók

végezték, akik a sziget teljes kizsákmányolásába kezdtek, és első körben kipusztították a valaha élt legnagyobb futómadarat, a moát és a ma élő makik lajhár méretű elődjét, a Megaladapist. Aztán a növények ellen fordultak, és módszeresen elkezdték irtani a szigetet borító természetes növénytakarót. A „vágd ki és égesd föl” típusú gazdálkodás a mai napig zajlik, és megállítására sajnos csak kevés remény van. Mára a sziget allig tíz százalékát fedi az eredeti növényzet és ennek csupán három százaléka élvez valamilyen fokú védettséget. Madagaszkár néhány éve megválasztott új elnöke ígéretet tett, hogy megajándékozta Földünket, és a védett területeket háromszorosára növeli. Ez rendkívül fontos döntés,

„Toamasina (Tamatave) felé vesszük az irányt, de nem a kikötővárosra vagyunk kíváncsiak, hanem az egyetlen járható útra, amely a keleti esőerdők mentén észak felé vezet, egészen a sziget utolsó egybefüggő esőerdejét rejtő Masoala-félszigetig. Terepjáróbérléssel próbálkozunk, de erre az útra senki sem kölcsönöz nekünk autót.”

Fent: A dús vegetációjú Maromajaha Speciális Rezervátum

Képek szemben: A szerző egy madagaszkári találgakóboával (Boa madagascariensis), Ankarana Nemzeti Park; A világ legjobb kaméleonfaja Madagaszkáron él. Kézben: Boettger-kaméleon (Calumma boettgeri), ágon: párdúckaméleon (Furcifer pardalis)

hiszen a Madagaszkáron élő fák nagy része, a rajtuk élő makik minden faja és a madarak több mint fele endemikus, azaz csak itt található meg.

Van tehát miért felkeresni Madagaszkárt, de a repülőjegyek magas ára és az információk hiánya erősen visszatartja a magyar utazókat. Kivéve ha valaki neves zoológusok vagy Balázs Dénes útikönyvein nőtt fel, és gyerekkora óta vágyik a makik földjére.

Utazásunkat az elsőre kimondhatatlan nevű fővárosban, Antananarivóban kezdjük, először a sziget északi erdelt szeretnénk bejárni. Az átlagosan 1300-1400 méter magasan fekvő, az egyszerűség kedvéért csak Tanának becézett várost 12 domb tagolja, amelyeket rizsföldekkel tarkított mocsaras síkságok választanak el egymástól. A

kevés látnivalóval kecsegtető tűzszűfolt várost hamar a hátunk mögött hagyjuk, és elindulunk keletre, az egyik legnépszerűbb nemzeti park, az Andasibe-Mantadia, vagy ahogy egy kisebb részét a franciák hívták, a Perinet rezervátum felé. Jól kiépített túraösvényein még Gerald Durrell és David Attenborough is járt, igaz, akkoriban még csak egy szálláshely volt erre felé, még hozzá az azóta nem üzemelő vasútvonal helyi állomásán kialakított Hotel Buffet de la Gare. A hely szenczációja az útikönyv által csak „pandajelmezbe öltözött, üvöltő csecsemőként” jellemzett indri, amely a főemlősök egyik legritkább és talán legimpozánsabb tagja. Az összeszökült élettér miatt ebben az erdőben elég hamar rájuk lel mindenki, hiszen a területüket hangos kiabálással jelző

„Az avarban kotorászva talán itt a legkönnyebb ráakadni az alig néhány centis törpe kaméleonra vagy az éjszakai séta közben észrevenni a nappal fatörzsnek látszó levélfarkú gekkókat. Kígyók is találhatóak az erdőben, még hozzá a három óriáskígyófaj egyike, a madagaszkári boa.”

Fent: Törpekaméleon (Brookesia minima), Nosy Mangabe Spécialis Rezervátum

Képek szemben: Laposfarkú gekkó (Uroplatus fimbriatus), Nosy Mangabe Spécialis Rezervátum; Óriáskaméleon (Furcifer oustaletii), Ankarana Nemzeti Park

állatokat az autóról is kényelmesen megfigyelhetjük. Ezek az állatok látszólag megsúgták az utat építő kínai vendégmunkások helyi specialitásokra fogékony szakácsával való találkozást, de némely társuk a fazékban végezte. Szerencsére ez ma már nem így van, az Indri a sziget élővilágának megmentéséért küzdő szervezetek jelképe lett. A vezetők és a helyiek büszkék klubáló szomszédokra és az idelátogató turisták is hoznak némi pénzt a konyhára. A jól kiépített ösvényeken sétálva tiszta marad az új túraruháánk, de a közeli Mantadia Nemzeti Parkban túrázva már van részünk egy kis sárdagasztásban: ez a hely nagyobb kihívás, a sűrű bambuszerdőkön nem könnyű átvágni. Bezanozano népcsoportból származó vezetőnk remek hangutánzó, de hiába, az egyetlen emberhez szokott szifakacsapát nem találjuk meg. Nagyon jó, bár most kicsit hűvös a hegyi esőerdő szélén kialakított szállásunk, így az erdőben teljesen átázott bakancsunk

napokig nem szárad meg. Nem csak mi fázunk, reggel az amerikai turisták az összes makis pólót felvásárolják, és abban virítanak.

Toamasina (Tamatave) felé vesszük az irányt, de nem a kikötővárosra vagyunk kíváncsiak, hanem az egyetlen járható útra, amely a keleti esőerdők mentén észak felé vezet, egészen a sziget utolsó egybefüggő esőerdejét rejtő Masoala-félszigetig. Terepjáróbérléssel próbálkozunk, de erre az útra senki sem kölcsönöz nekünk autót. Szerencsére a vidéki tömegközlekedés sajátossága a csak Madagaszkárra jellemző bozóttaxi (taxi-brousse) itt is jár, némi alku és pár napos várakozás után egy Toyota terepjáróba préselődünk be, heten. A többi tizenöt utas a ponyvával fedett platón fog utazni három napig... A bozóttaxi olyan gyűjtőnév, amelybe minden személyszállításra alkalmas jármű beletartozhat: ez lehet mikrobusz, terepjáró, de katonai teherautó is.

„...rövid időn belül több kaméleon- és gekkófajt, illetve sok madarat látunk, de az igazi élményt az olyan apróságok okozzák, mint a földről felemelt és méltatlankodó, veszelő hangot hallató féltényérnyi csótány, a hatalmas ezerlábúak vagy az úton keresztül napozó másfél méteres Duméril-boa.”

Fent: Az antankarana népcsoportba tartozó gyerekek az Ankarana Nemzeti Park bejáratánál

Képek szemben: A kevés turista miatt Nosy Kombán még hagyományos ritmusban élnek az emberek; A Ranomafana környékén élő betsileo népcsoport fiatal tagja

Sonalerana-Ivongóig még jó aszfaltút vezet, ám a maradék 224 kilométert két teljes nap alatt tesszük meg. Az út tulajdonképpen egy dombvidéken átvezető ösvény, amelyen allig fér el a terepjárónk. Az évenként beköszöntő ciklonok állandóan formálják a tájat, emiatt hidat és utat építeni szinte felesleges, még az állami cégeknek sem éri meg. Marad a kompozás és a sárdagasztás. A két nap alatt tizenkét alkalommal kelünk át a szélesebb folyókon a helyiek által olajoshordókból, bambuszból és deszkákból eszkábált tutajokon vagy jobb esetben orosz katonai kompokon. A többi folyó felett fából és rozsdából álló hidak ívelnek át. Eleinte mókás a nyikorgó hídron zuhogó esőben csúszkáló terepjáróból figyelni a tájat, de amikor a hátsó kerék alatt hirtelen beszakad

néhány deszka, és az autó „megfeneklik”, kicsit mindenki átértékeli az utazás értelmét.

Maroantsetra semmi újat nem nyújt, a villágtól elzárt álmos kisváros. Az általunk használt úton kívül csak gyalog, nem létező menetrend szerint közlekedő, túlzásfolt kereskedelmi bárkákkal és repülővel közelíthető meg. Pénz és idő hiányában mi csak a közeli Nosy Mangabe szigetére igyekszünk, amely a Masoala-félsziget kicsinyített másának tekinthető. Az Antongil-öbölben fekvő sziget régóta speciális rezervátum, ahová többnapos élelmiszerekkel felpakolva, félórás motorcsónakozás után érkezünk. A parton tarisznyarúkok és óriási ászkarúkok köszöntenek bennünket, majd a banán illatára hamar megjelenik egy vörös egérmaki, amelyet nagyobb testű tár-

„A turistáktól hemzsegő Nosy Be mellett található apró Nosy Komba még őriz valamit a varázsából, de a naponta idehordott turisták igényeit kielégítendő már itt is gomba módra szaporodnak a faragott makiszobrot és kézzel himzett, kagylómintás ágytakarót árusító bódék.”

Fent: Ankadifotsy kerület, Antananarivo

Képek szemben: Fodrászület és pékség Maroantsetrában

sal, a barna makik követnek, majd szinte együtt garázdálkodnak az eresz alá épített „kempingben”. A sziget legmagasabb pontja 332 méter, ahová nem a kilátás, hanem az ott megbúvó véznaújju makik miatt érdemes felmenni. A mosógépben kimosott falusi kutyára hasonlító állat megjelenése a malgasok hiedelme szerint a rossz szellemek érkezésének előjele, de itt csupán a turisták követik őket, több-kevesebb eredménnyel. Ezt a furcsa makit 1782-ben írták le először, és sokáig nem tudták hová sorolni. Látszatra nem egy közönséges maki, és hatalmas fogai – amelyekkel a fában élősködő lárvák járatait tárja fel – kifejezetten egy rágcsálóra emlékeztetnek. Aztán a főemlősök közé, de egy külön családba sorolták. A 35 méter magas fák lombkoronaszintjében élő, éjszakai életmódot folytató makit nem könnyű észrevenni, de látványát kárpótolja a fákra telepedett növények és virágzó orchideák látványa, illetve a sziget kételtű és hulló faunája. Az avarban kotorászva

talán itt a legkönnyebb ráakadni az alig néhány centis törpe kaméleonra vagy az éjszakai séta közben észrevenni a nappal fatörzsnek látszó levélfarkú gekkókat. Kígyók is találhatók az erdőben, méghozzá a három óriáskígyófaj egyike, a madagaszkári boa.

A síkvidéki esőerdőnek számító szigetet a 17. században hajótörött holland tengerészek lakták, de rájuk már csak a sziklába vésett és mohával benőtt üzenetek emlékeztetnek. A betsimisaraka népcsoport tagjai viszont még ma is lakják a szigetet, igaz, csak kevesen: a védett terület ép-ségére vigyázó vadőrök és az időszakosan itt élő halászok képében reprezentálják népüket. A sziget körüli vizekben is nagy a nyüzsgés, a Nyugat-Indiál-óceán egész területe 1979 óta nemzetközi bálna rezervátum, ahol a déli tengerekről felúszó bálnák teljes védettséget élveznek. Nyár végétől folyamatosan érkeznek, és a bálnalesre szakosodott turistairodák legnagyobb örömeire benépesítik az Antongil-öböl környékét.

„Maroantsetra semmi újat nem nyújt, a világtól elzárt álmos kisváros. Az általunk használt úton kívül csak gyalog, nem létező menetrend szerint közlekedő, túlszűfolt kereskedelmi bárkakkal és repülővel közelíthető meg.”

Balra: Bezanozano népcsoportba tartozó gyerekek az országot ellepő nyugati használt ruhákba öltöztetve, Andasibe-Mantadia Nemzeti Park környéke

Képek szemben: Az országot még elkerülte a „műanyag kultúra”: nemcsak a kalap, de a bevásárlószatyor is természetes anyagokból készül, Ranomafana

Am az öböl nem csak erről híres. A magyar származású Benyovszky Móríc 1774 elején, francia megbízásból érkezett a szigetre, hogy a környéket kiaknázó telepeket létesítsen. Hamar felépítették Luisbourgot, a különítmény főtelepét, és a helyiek annyira megkedvelték Benyovszkyt, hogy uralkodójukká választották. Később elhagyta a szigetet, és a francia érdekekkel ellentétes amerikai segítséggel tért vissza. 1786 májusában az elfogatására indult francia különítmény megtámadta a magyar katonatelepét, és Benyovszky a küzdelemben életét veszítette. A malgasok feltehetőleg ott helyben, Madagaszkár Keleti-foka (Cap-Est) közelében temették el, de sírja azóta eltűnt, és máig nincs meg. A környék fejlesztése szerencsére azóta is elmaradt, így a Masoala-félsziget megmaradt Madagaszkár legszebb és talán utolsó összefüggő esőerdejének, amely csak hajóval vagy gyalog közelíthető meg. Mivel néhány napos túra alatt nem látnánk többet, mint Mangabén, ezért repülőre szállunk, és Antalahaiba indulunk. Itt már más kép fogad minket, a híres Vanilla-part kisvárosait az utóbbi évek ciklonjai jelentősen leamortizálták, de a nemzetközi segítségnek köszönhetően folyamatos a felújítás. Az út is épül, igaz, csak Iharanáig (Vohémar) járható, onnantól ismét földút váltja fel. Nem vágyunk városokba, így a legészakibb település, Diego Suarez – amelyről a turisták ódákat zengenek – még várhat.

Az Ankarana Nemzeti Park keleti bejáratánál fekvő kis településen, Mahamasina faluban telepszünk le. A park főleg egyedülálló karszt-képződményeiről, a tsingykről ismert, de minket főleg a rengeteg állat vonzott ide. Sokak szerint a világ legnagyobb majomsűrűsége itt található, és ezt az infót az antankarana népcsoportból származó vezetőnk csak megerősíteni tudja. A tsingy lényegében az eső által lepusztított mészkőfennsík, amely kiváló búvóhelye számos madárnak és hüllőnek. A Nagy Tsingykhöz vezető egész napos túra során kellemes pikniket tölthetünk a bebetetett koronás makicsapat társaságában, amely együttes erővel próbálja elűzni a tonhalkonzerv illatára érkező gyűrűsfar-

„A Ranomafana Nemzeti Park Madagaszkár második leglátogatottabb erdeje, ahol könnyen láthatjuk a nemrég felfedezett arany bambuszmaki táplálkozó példányait vagy a bebetetett és Nosy Mangabéról már jól ismert vörös egérmaki banánt rágcsáló tagjait... A környéken élő tanalah és betsileo népcsoportok tagjai kivétel nélkül kötöröként kezdik pályafutásukat, de a szerencsésebbek a parkban túravezetőként helyezkedhetnek el.”

Fent: Vidám gyerekek a Ranomafana Nemzeti Park bejáratánál

Szemben: Nagy Tsingy, Ankarana Nemzeti Park

kü mongúzt. Idilli kép, rövid időn belül több kameleon- és gekkófajt, illetve sok madarat látunk, de az igazi élményt az olyan apróságok okozzák, mint a földről felemelt és méltatlankodó, reszelő hangot hallató féltényérnyi csótány, a hatalmas ezerlábúak vagy az úton keresztben napozó másfél méteres Duméril-boa. Ránk sötétedik, az erdőben Afrikából betelepített vaddisznók rőfőgése veri fel a csendet, a zseblámpák fényében fürgemakik szeme csillog, a levélfarkú gekkók és a levelibékák megkezdtek éjszakai vadászatukat.

Másnap a Kis Tsingyt és a közeli denevérbarlangot keressük fel, amely nemcsak a helyi törzsek temetkezési helyéül szolgált, hanem a legfontosabb ősmakicsontleletek is innen kerültek elő. Némelyik barlangi folyóban még krokodilok is élnek,

amelyek, akárcsak afrikai társaik, hatalmasra nőnek, és gyakran hoznak frászt a környező folyókban mosó asszonyokra. A közeli Antanavo-tónál a helyiek babonából etetik a krokodilokat, de ez a mutatvány napjainkra turistaattrakcióvá degradálódott. Ankaranában látjuk az első baobabfákat, amelyből Madagaszkáron található a legtöbb faj. A több száz éves, hatalmas fák nagyon jól bírják a szárazságot, hiszen törzsük remek víztározó.

Diego Suarez felé még beugrunk a Montagne d'Ambre Nemzeti Parkba, amely egy hatalmas, kialudt vulkán és egy szép hegyvidéki esőerdő. Az egyetlen, amely megmaradt itt északon.

A terület nem olyan zárt, mint a keleti part esőerdő, és lépten-nyomon szép nagy pálmák díszítik. A francia telepéseknek ez nem igazán

„A Nagy Tsingykhöz vezető egész napos túra során kellemes pikniket tölthetünk a bebetetett koronás makicsapat társaságában, amely együttes erővel próbálja elűzni a tonhalkonzerv illatára érkező gyűrűsfarkú mongúzt.”

tetszett, ezért az őshonos növényzetet kirtották, és helyébe fenyőt, valamint eukaliptuszt telepítettek. Természetesen ezzel az őshonos növényzet sorsát is megpecsételték. A parkban található Madagaszkár legnagyobb vízesése, az Antomboka. Az endemikus kameleon alfaj megtalálása itt sem okoz nehézséget, a vadőrök ugyanis gondosan a bejáráshoz legközelebb eső bokorra helyeztek egy szép példányt, amely folyamatosan és kártalanul védelmezi területét.

Északi körünket egy valódi trópusi sziget meglátogatásával fejezzük be. A turistáktól hemzsegó Nosy Be mellett található apró Nosy Komba még őriz valamit a varázsából, de a naponta idehordott turisták igényeit kielégítendő már itt is gomba módra szaporodnak a faragott makiszobrot és kézzel himzett, kagylómintás ágytakarót árusító bódék. Legtöbben az itt élő fekete makik miatt keresik fel a szigetet. Nosy Komba, akárcsak a többi sziget, vulkanikus

„...a kis falusi közösség által üzemeltetett múzeumban kézbe vesszük az egykoron itt élő gorilla méretű ősmaki, a Megaladapis koponyáját, majd szállásunk teraszán sört iszogatva gyönyörködünk a szúnyogokra vadászó élénkzöld nappali gekkókban, és elgondolkozunk azon, hogy milyen volt Madagaszkár, amikor még az egészet erdő borította.”

eredetű, bár a 621 méter magas Antaninaomby vulkán már nem aktív. Tetején erdő nőtt be a kis krátert, ám a gyönyörű kilátás miatt érdemes felmászni.

A környéken bárhol jó lenne búvárkodni, gondoljuk naivan, de ennek már rég vége. Ép korallzátonyt erre felé már nem találni, egyedül a közeli Nosy Tanikely Tengeri Rezervátum zátonyaiban bízunk. A Nosy Be kikötőjében látott

levágott cápafejek nem sok jóval kecsegtetnek, cápát nem is látunk, de két tengeri teknős és rengeteg hal jelzi, hogy a védett részekben még van remény a korallzátony megővésére. Nosy Be szigetéről visszarepülünk Tanába, majd dél felé vesszük az irányt, hogy az egész napos autókázás után a lecsupaszított dombvidék után ismét egy remek hegyvidéki esőerdőben találjuk magunkat.

A Ranomafana Nemzeti Park Madagaszkár második leglátogatottabb erdeje, ahol könnyen láthatjuk a nemrég felfedezett arany bambuszmaki táplálkozó példányait vagy a betetett és Nosy Mangabéról már jól ismert vörös egérmaki banánt rágcsáló tagjait. A hely neve a közeli hőforrásokra utal, a rano vizet, a mafana pedig meleget jelent malgasul. A környéken élő tanalah és betsileo népcsoportok tagjai kivétel nélkül kötöröként kezdik pályafutásukat, de a szerencsésebbek a parkban túravezetőként helyezkedhetnek el. Itt a legdrágább vezetőt bérelni, de ha szerencsénk van és kifogunk egy jót, akkor nemcsak az ősi macskaszerű állatnak, a fosszának titulált indiai cibetmacskákat láthatjuk, hanem az itt élő gyémánt szifakákat is, a faodvához hű gyapjasmakipárt és a

bambuszmakikat is megpillanthatjuk. A kis víz-esésekkel tarkított meredek ösvények, a mohás fák és a hőpölygő Namorona-folyó látványa után a kis falusi közösség által üzemeltetett múzeumban kézbe vesszük az egykoron itt élő gorilla méretű ősmaki, a Megaladapis koponyáját, majd szállásunk teraszán sört iszogatva gyönyörködünk a szúnyogokra vadászó élénkzöld nappali gekkókban, és elgondolkozunk azon, hogy milyen volt Madagaszkár, amikor még az egészet erdő borította.

Az út előkészítéséhez nyújtott segítségért és a kinti szíves vendéglátásért külön köszönet a Magyar-Madagaszkári Baráti Társaságnak és elnökének, Randrianasolo Richard tiszteletbeli konzulnak.

Képek szemben: Angonoka teknős (*Geochelone ymphora*) és madagaszkári nilusi krokodil (*Crocodylus niloticus madagascariensis*) az Ivato krokodílfarmon, Antananarivóban.

Fent: Koronás maki (*Eulemur coronatus*), Nagy Tsingy, Ankarana Nemzeti Park.